

1. William Hendriksen

Zelden word ik geïnspireerd door nieuwe wetenschappelijke inzichten die me willen bewegen tot een heel andere lezing van een Bijbelboek. Het geeft me het gevoel dat ik moet kiezen tussen de kerk van alle eeuwen en de wetenschap van vandaag. Laat ik drie voorbeelden noemen. Sinds de achttiende eeuw dringt zich de opvatting op dat men de gedeelten van Jesaja die gaan over de toekomstige ballingschap en terugkeer, niet moet lezen als Gods openbaring aan Jesaja. Het zijn aanvullingen van andere schrijvers die achteraf terugkijken: de Deutero-Jesaja en de Trito-Jesaja. Een tweede voorbeeld betreft het begin van Genesis. Onder invloed van wetenschappelijke inzichten over het ontstaan van de aarde wordt de suggestie gedaan Genesis 1-3 op een manier te lezen die beter aansluit bij de evolutietheorie. En als derde voorbeeld denk ik aan de nieuwe visie op de theologie van Paulus. Veel eigentijdse theologen geven aan het Bijbelboek Galaten een andere lading in het kader van het nieuwe perspectief op Paulus' theologie. Mij helpen deze geleerde benaderingen niet bij het gelovig onderzoeken en overdenken van Gods Woord.

Maar als het gaat om Openbaring heb ik aan een geleerde theoloog uit de twintigste eeuw enorm veel te danken: prof. dr. William Hendriksen (1900-1982). Ik kocht op de rommelmarkt een boekje van deze voor mij onbekende schrijver. Het heette *Visoenen der Voleinding* en kostte 1 euro. Het boek was voor mij een openbaring. Hendriksen wist het laatste Bijbelboek in een geheel nieuw daglicht te stellen. Ik had overigens alleen een persoonlijke ontdekking gedaan. Na het lezen van het boek kwam ik er al snel achter dat het een bekende studie was, die in de interpretatiegeschiedenis van Openbaring gezien wordt als een mijlpaal. William Hendriksen is door zijn zienswijze voor vele exegeten en predikanten een bron geweest van inspiratie. Wie was hij?

Levensloop

In het begin van de twintigste eeuw groeide het gezin Hendriksen op in het Betuwse stadje Tiel. Vader Hendriksen had een timmer-

bedrijfje. Het gezin telde acht jongens en een meisje. William was de jongste zoon. Al op jonge leeftijd wilde hij predikant worden. Hendriksen vertelde zelf in een interview met Ian H. Murray (1979) hoe hem tijdens een maaltijd gevraagd werd wat hij later wilde worden. De zesjarige William zei dat hij dominee wilde worden, omdat hij van de Heere hield en het hem heerlijk leek om over Jezus te spreken. De gasten schoten in de lach. Als timmermanszoon werd je geen predikant, en bovendien waren de middelen er niet om hem te laten leren. Maar William was vastbesloten. 'Het maakt me niet uit hoeveel jullie lachen, ik wil toch dominee worden.'

Toen William tien was, emigreerde het gezin naar de Verenigde Staten en vestigde zich in Kalamazoo, Michigan. De weg naar de kansel zou lang blijken te zijn. William kon heel goed leren, maar de pas geopende christelijke highschool waarvan William een van de eerste studenten was, functioneerde slecht en moest al snel weer gesloten worden. William was er al eerder vertrokken. Hij herinnerde zich later nog de ochtend waarop hij door een van zijn broers uit bed werd geroepen met de mededeling dat een groenteboer een jongen zocht die mee kon gaan venten. Dat was iets voor het jongste broertje. Het gezin Hendriksen had geld nodig.

In de volgende jaren had William verschillende baantjes: groenteboer, houthakker, verkoopmedewerker in een kruidenierswinkel, drukkersknecht, om te eindigen als onbevoegde onderwijzer voor een groep van zo'n dertig kinderen die op acht niveaus onderwijs moesten krijgen. Te midden van dat alles bleef het verlangen naar de kansel levend. Na een toelatingsexamen en met een beurs gingen in 1921 de poorten van het Calvin College in Grand Rapids voor William open. In 1927 werd hij bevestigd in zijn eerste gemeente Zeeland, in Michigan.

Het boek over Openbaring verscheen in 1939, toen Hendriksen predikant was in de grote gemeente Oakdale Park van de Christian Reformed Church te Grand Rapids. Vervolgens werd Hendriksen als hoogleraar benoemd aan het Calvin Theological Seminary, waar hij het vak Nieuwe Testament doceerde. Hij schreef een complete verklaring van het Nieuwe Testament. Zijn

werk bleef niet steken op een puur wetenschappelijke benadering. Hendriksen vertelde aan Ian H. Murray: 'Iedere keer als ik aan een boek van de Bijbel werk, wordt het boek in mijn geest meer dierbaar en heerlijk. Terwijl je aan het werk bent met de Schrift, groeit je waardering en komen er tranen in je ogen.' De Engelse predikant en theoloog Martin Lloyd-Jones schreef in een voorwoord bij Hendriksens commentaar op Johannes, dat hij bij het lezen niet alleen dingen had geleerd, maar dat ook zijn geloof verlevendigd, versterkt en bevestigd was, en het hart bewogen tot aanbidding.

Visioenen der voleinding

Het boek over Openbaring kreeg de titel *More than Conquerors* (Meer dan overwinnaars). Veel vertalingen volgden. Van de huidige uitgever, Baker Publishing Group, kreeg ik een lijst van vertalingen in het Frans, Portugees, Pools, Indonesisch, Russisch, Bengali en Hindi maar er zouden ook vertalingen zijn in het Zuid-Afrikaans, Koreaans, Japans, Spaans en Italiaans. In 1952 werd deze verklaring van Openbaring in het Nederlands vertaald onder de titel *Visioenen der voleinding*. De Nederlandse vertaling is alleen nog tweedehands te krijgen. In 2015 verscheen een uitgave van *More than Conquerors* ter gelegenheid van het feit dat 75 jaar geleden de eerste druk verscheen.

Hendriksen zet in de eerste zes hoofdstukken van zijn studie uiteen hoe Openbaring zich wil laten lezen. Op basis van deze verkenning formuleert hij negen stellingen. Stellingen over de indeling: Openbaring is opgebouwd uit zeven gedeelten die steeds weer de hele geschiedenis van hemelvaart tot wederkomst beschrijven. Stellingen over de inhoud: Openbaring is een boek dat een eenheid vormt waarin Gods wereldbestuur steeds helderder wordt. In andere stellingen benadrukt Hendriksen dat het boek geworteld is in de gebeurtenissen en situaties in de tijd van Johannes, en niet minder in het geheel van de Bijbel. Vanaf hoofdstuk 7 gidst Hendriksen zijn lezer hoofdstuk na hoofdstuk door Openbaring en demonstreert hij wat de uitgangspunten betekenen voor de exegese.

Vrijwel alle hedendaagse gereformeerde verklaringen en pre-

kenseries bewegen zich in het spoor van de inzichten waarmee Hendriksen het boek Openbaring opengelegd heeft. Ik noem vrij willekeurig: Openbaring door Lloyd-Jones in *De Laatste Dingen*; G.K. Baele, *The Book of Revelation, A Commentary on the Greek Text*, en het praktisch commentaar van R. van Kooten onder de titel *De dingen die met haast geschieden moeten*; de prekenseries van A.Th. Vergunst en W. Visscher; en het in 2017 uitgekomen commentaar van Richard D. Phillips, *Revelation*. Het is een verademing om deze boeken te lezen en vanuit deze inzichten te luisteren naar wat de Heere door Openbaring aan ons in de 21^e eeuw te zeggen heeft.

2. Waarom zou je Openbaring lezen?

In 2007 hield ds. A.Th. Vergunst voor zijn gemeente in Carterton (Nieuw-Zeeland) een preken-serie over Openbaring. De preken-serie kwam tot stand naar aanleiding van Zondag 19 van de Heidelbergse Catechismus: Het zitten van Christus ter rechterhand Gods en de wederkomst. Zo'n preken-serie roept de vraag op: Wat maakt Openbaring belangrijk en hoe heeft het Bijbelboek te maken met de opgestane Christus? Ds. Vergunst maakte dit met de volgende reiservaring duidelijk.

In control

Tijdens een vlucht van Los Angeles naar Seattle werden de reizigers door de piloot uitgenodigd om in te pluggen in radiokanaal 3. Zo konden ze luisteren naar de communicatie vanuit de verkeerstoren. De conversatie tussen de piloten en de verkeerstoren was indrukwekkend. Je hoorde wat er achter de schermen allemaal gebeurde om je veilig te laten vliegen. Maar de informatie was niet nodig om per vliegtuig te kunnen reizen. Het maakte de vlucht ook niet anders. De vlucht duurde niet langer of korter. Zo is Openbaring niet nodig om gered te worden of om heilig te leven. Toch gaf de Heere Jezus dit boek aan Zijn gemeente. Waarom? Niet voor niets. In het boek geeft Hij informatie vanuit het besturingscentrum. Vanaf de troon. Alles is in control.

Het boek Openbaring laat ons iets zien van de regering van een wereld, die zich als een grote chaos aan ons opdringt. Niet dat we de planning volledig kunnen inzien. Niet dat we alle verbanden en details begrijpen. Maar wat we begrijpen, heeft ons veel te zeggen. Geeft ons veel zegen. Het boek bepaalt ons bij de Heere Jezus Die ten hemel is gevaren. Hij zit daar en regeert. Hij heeft alle macht in hemel en op aarde van Zijn Vader ontvangen. Daarover gaat Openbaring. Boven deze bezeten wereld troont het Lam.

Een bezeten wereld

We leven inderdaad in een bezeten wereld. En we weten het van uur tot uur. Informatie over natuurrampen, oorlogen, vluchtelin-

genstromen en ziektes overspoelen ons via de digitale media. Nieuw is niet dat er vreselijke dingen gebeuren op deze aarde, nieuw is dat we daar onmiddellijk over worden geïnformeerd. Het kan ons onverschillig laten of bezorgd maken. We kunnen verslaafd raken aan het wereldnieuws of we proberen ons ervoor af te schermen. Wat levert het op als je iedere keer weer het nieuws checkt? Wat levert het op als je al die rampen ver weg tot je door laat dringen? Je zou er onrustig, bang of onverschillig van worden.

Naast uitbarstingen van conflicten, rassenhaat, naast klimaatverandering en het uitsterven van dieren, is er nog een ander verschijnsel waar je bang van kunt worden. De wereldwijde morele teloorgang. Of preciezer gezegd: de trend om alles te cultiveren wat God verbiedt: rondom seksualiteit en samenlevingsvormen, rondom individuele zelfbeschikking en entertainment.

En hoe gaat het met de kerk? Er zijn veel naamchristenen. Er is verwarring en verwijdering. Innerlijke zwakte in de kerkelijke gemeenten. Er zijn – soms subtiele – dwalingen. Er is een sterke opkomst van andere religies: islam en boeddhisme. En intussen neemt wereldwijd de vervolging van christenen toe. En in het vrije Westen bedreigt liberale en zogenaamd op tolerantie gebaseerde wetgeving het christelijke samenleven en de ruimte voor kerkelijk spreken. Hoe moet het met de kerk? Hoe moet het gaan met onze gedoopte kinderen?

Te midden van alle dreigingen en somber makende ontwikkelingen staat het boek Openbaring. Het is geen boek om geïnteresseerd naast de krant en digitale media te leggen en dan boeiende ontdekkingen te doen. Daar is de Bijbel niet voor. Openbaring is een Bijbelboek, ons gegeven om 'ons geloof ernaar te richten, op te gronden en te bevestigen', zoals we met de Nederlandse Geloofsbelijdenis belijden. Het geloof ziet wat niet te zien is. Het geloof zet de zichtbare werkelijkheid in het juiste perspectief. Het geloof vreest niet, maar vertrouwt. Des te meer de wereld in verwarring raakt, des te meer geweld en liefdeloosheid, des te meer ketterijen en vervolging, des te meer hebben we de sturing door en bevestiging van het geloof nodig. Openbaring onthult, wat je niet zomaar ziet: Het gaat goed met de kerk!

Perspectief

Openbaring lezen vraagt om de bril van het geloof. Wat ziet het geloof? Het ziet dat Jezus Christus wandelt tussen de kandelaars. Het ziet dat het Lam van God de boekrollen in Zijn hand heeft en een voor een de zegels verbreekt. Het ziet hoe God Zijn engelen de opdracht geeft Zijn kinderen te markeren en te beschermen. Het ziet hoe alles uitloopt op de overwinning van het Lam. Op het nieuwe Jeruzalem. Op palmtakken in de handen. Op een eeuwige vreugde.

Stel je voor dat Openbaring niet in de Bijbel stond. Dat de canon eindigde met dat briefje van Judas. De brief waarin het gaat over valse leraren, vlekken in de liefdemaaltijden, over oordelen en Gods kinderen te midden van spotters. Dat zou een somber slot zijn. Op z'n best een open einde. Openbaring leert ons dat er helemaal geen sprake is van een open einde. Niets is zo zeker als de overwinning. Alles wat er gebeurt, draagt bij aan de heerlijke ontmoeting van de bruid en haar Bruidegom. 'Die deze dingen getuigt, zegt: Ja, Ik kom haastig. Amen. Ja, kom, Heere Jezus!' (22:20).

Openbaring is een bijzonder boek en een bijzonder belangrijk boek. God heeft deze openbaring aan Jezus Christus gegeven en Jezus Christus heeft die openbaring door Zijn engel aan Zijn dienstknechten gegeven (1:1). 'Want de woorden die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik hun gegeven, en zij hebben ze ontvangen' (Joh. 17:8). Openbaring staat in het teken van de Vaderlijke zorg voor de kerk in de eindtijd. 'En Ik ben niet meer in de wereld', zegt de Heere Jezus in Zijn Hogepriesterlijk gebed, 'maar dezen zijn in de wereld, en Ik kom tot U. Heilige Vader, bewaar hen die U Mij gegeven hebt in Uw Naam.' Het is een boek van troost, bemoediging, en zekerheid voor het volk van God. Een boek waarin Jezus Christus centraal staat.

Weerstand

Wat weerhoudt christenen om Openbaring op waarde te schatten? Misschien is het meer dan de gedachte dat het een moeilijk boek is. Sommige mensen zien Openbaring als een boek vol rampen en oordelen. Een obscuur boek met pijnlijke passages

en huiveringwekkende taferelen. (Openbaring is echter zoveel rijker!)

Negeer het boek desalniettemin niet. Wie Openbaring om deze reden niet leest doet zichzelf tekort. Dat geldt zowel voor gelovigen als voor ongelovigen. Ongelovigen kunnen zich afvragen waarom God oordeel en verdoemenis beschrijft. Wat betekenen de bazuinen? Ze zijn bedoeld als een serieuze waarschuwing. Zodat je leven tot stilstand komt en je je afvraagt, waarheen je op weg bent. Openbaring kun je als een wake-up-call lezen. Het richt je blik op de vraag hoe vreselijk het zal zijn als je God ontmoet buiten Christus.

Voor Gods kinderen wijzen al die rampen erop dat God recht doet. Rechtvaardig is. Dat Hij Zijn kerk verlost door de vijand te verslaan. De betekenis van Openbaring voor gelovigen laat zich mooi samenvatten met wat Lloyd-Jones schrijft: Openbaring is geschreven om te bemoedigen, te troosten, aanwijzingen te geven, aan te sporen, christenen weerbaar te maken tegen alles waarmee ze te maken kregen. En niet alleen de eerste christenen, maar allen die daarna dit boek zouden lezen.